

Hundatátturin og Dansk Kongetal – og tvey bygdamál

Hundatátturin and Dansk Kongetal – and two dialects

Eivind Weyhe

Fróðskaparsetur Føroya, V.U. Hammershaimbsgøta 16, FO-100 Tórshavn.

Email: eivindw@setur.fo

Úrtak

Greinin viðger tann føroyska táttin „Hunda táttur“ (CCF 229), og hon lýsir sambandið millum hann og ta donsku vísuna „Dansk Kongetal“ (DgF 115). Tann danska vísan inniheldur eina uppreksan av donskum kongum, og ein føroyskur yrkjari hevur brúkt vísuna sum fyrimynd til ein tátt, sum reksar upp hundar í eini føroyskari bygd. Tann føroyski yrkjarin kann vera kvæðaskaldið Jens Chr. Djurhuus (1773-1853), men tað fæst ikki full vissa fyri tí. Tvær uppskriftir eru av táttinum, og í greinini verða tær endurgivnar stavrætt. Tær umboða tvær ymiskar føroyskar dialektir, koltursmål og fugloyarmál, og í greinini verður víst á hvussu tey dialektalu eyðkennini koma til sjóndar í uppskriftunum. Harumframt er Hunda táttur ein áhugaverd kelda til føroysk hundanøvn, tí í ongari aðrari keldu koma tey fyri í so stórum tali.

Abstract

The article has as its topic the ballad *Hunda táttur* (CCF 229). It deals with the connection between this Faroese composition and the

Danish ballad *Dansk Kongetal* (DgF 115). *Dansk Kongetal* is in effect a rehearsal of the names of Danish kings. A Faroese poet has taken this text as a model for a ballad that lists the names of dogs in a Faroese village. The composer may have well been the poet Jens Chr. Djurhuus (1773-1853), but this cannot be fully substantiated. There are two variants of the ballad, and both are reproduced here diplomatically. They represent two different Faroese dialects, those of the islands of Koltur and Fugloy, and the article draws attention to the dialectal characteristics as they appear in the manuscripts. Apart from this, *Hunda táttur* is a valuable source for Faroese dog names; nowhere else do they appear in such numbers.

Inngangur

Kvæðið CCF 229 ber yvirskriftina „Hunda táttur“ og er í mestan mun ein uppreksan av hundum í Kollafirði. Men tað sæst við fyrsta eygnabrá at tátturin hevur sína skaldsligu fyrimynd í teirri donsku vísuni Dansk Kongetal (DgF 115), sum reksar danskar kongar upp. Sambandið teirra

millum fer at vera hovuðsevnið í hesari grein. Men hon fer eisini at kasta ljós á málformin í uppskriftunum av tåttnum.

Dansk Kongetal

Áðrenn vit fara at umrøða Hundatátt, skal verða sagt eitt sindur um ta donsku vísuna og hvat ið granskarar hava hildið um hana.

Vísuna hava feroyingar kent úr vísu-bókunum hjá Vedel (1591) og Syv (1695), og eftir teimum mongu bandupptøkunum av henni at døma (til samans 28 í bandasavninum á Føroyamálsdeildini) tykist hon at hava verið væl kend og nógv kvøðin. At síggja til er hon ein vísa um teir donsku kongarnar, eitt sokallað kongatal. Ein hertugi kemur riðandi frá Kolding til Ábenrå og møtir eini gamlari kelling, sum er søgd at vera „usky“. Hann biður hana siga sær frá tí elsta hon minnst, og hon roknar teir donsku kongarnar upp fyri honum. „Henved halvfemsindstýve“ (soleiðis hjá Vedel) sigur hon seg minnst, men teir verða tó ikki allir nevndir á navni (í einasta varðveitta handriti av vísuni er talið bara 24). Kongarekkjan byrjar við Dan og endar við Margretu. Eftir tað tekur vísan eina merkiliga vend. Hertugin og kellingin fara at brigðast. Hann brigðar henni at hon er gomul og ljót, og sigur at hann fer til Heiðabý at finna sær eina vænari. Hon svarar honum aftur at hann hevur onga grund til at halda so nógv um seg sjálfvan, um enn hann er í stríputum hosum og hevur purlut hár. Hann riður undan henni tað hann er mentur, og hon heldur aftaná. Hon náddi fram til Urnehoved áðrenn landstingið varð sett,

og í tí man helst liggja at hon rann eins skjótt og hesturin hjá hertuganum. Søgan um hertugan og kellingina er sostatt karmur um kongatalið.

Fólkavísugranskarar hava víst Dansk Kongetal áhuga og hava viðgjørt søguna hjá henni. Og hon er eisini eitt sindur serlig. Eitt ið kann villa vísugranskingina av leið, er um tekstirnir hjá Vedel verða tiknir sum umboð fyri ektaða traditióin. Vedel hevur ofta umyrkt vísurnar. Eisini aðrir hava umyrkt, so hann hevur ikki alla skyldina. Dansk Kongetal er eitt gott dømi.

Í innganginum til DgF 115 ger Svend Grundtvig sær nakrar hugsanir um upprunan hjá vísuni og eina møguliga ætlan við henni. Hann tolkar hana sum eina allegori og sum eina politiska tendensvísu. Kellingin er ein mytiskur figurur ið umboðar Danmark, hon „optræder som en Slags Personification af den danske Folkeaand.“ (DgF III, 1862: 1). Eisini A. Olrik (1889) heldur fast við ta allegorisku tolkingina og uppfatar vísuna sum politiska, sjálvst um hann sum tann fyrsti kann vísa á at hon inniheldur ørindir sum mugu vera úr eini skemtivísu um eina gamla manngalna kelling (sí tilvísing í DgF X, 1933-65: 241 f.). Nakað frammanundan (í 1875) hevði A.D. Jørgensen, hóast hann ikki kendi skemtivísuna sum Olrik nevnr, sagt vísuna vera humoristiska burturav. Í DgF X, s. 241-43, greiðir Grüner-Nielsen frá teimum skiftandi áskoðanunum og ger út frá samanburði við skemtivísuna sína niðurstøðu. Skemtivísan um ta manngalnu kellingina og ein ungan mann er kend á donskum úr einum handriti frá uml. 1650 (Magdalena Barnewitz), sí Grüner-Nielsen (1927-1928) nr. 41 „Gammel Kælling

for Bispen“, og annars eisini úr nýggjari danskari, norskari og svenskari traditión. Møguliga sløðist minnið um hetta motiv í endanum á tí føroyska kvæðnum Hústrú og bóndi (CCF 179). Í skemtivísuni møtir ein ungur maður eini gamlari kellingi ið kann tykjast at vera av jatnakyni (”jætteeagtig væsen“). Hann rýmir undan henni, men hon eltir hann. Hann fer til biskup at klaga, men hon slær biskupin. At enda flýggjar hann í einum báti, hon aftaná í einum trogi, sum koppar, og hon druknar. Annars kann hetta kallmansliga konuslag koma fyrri í øðrum norðurlenskum skemtivísimum eisini.

Grüner-Nielsen heldur tað mest trúliga vera at „Dansk Kongetal slet og ret er en Variant af Skæmtevisen, blot saaledes, at Skæmtevisen spøgefuldt er blevet lokaliseret til Sønderjylland (...), og at der er tildiget en Slutning om, at Hertugen paa Tinge tilbyder Kærlingen en af sine Riddere; tillige er der opfundet det morsomme Træk, at Kællingen søger at bevise sin Alder ved at opregne en Række danske Konger, som hun foregiver at have kendt.“ (DgF X: 243). Hertugin, Gottorp og Ábenrå knýta vísuna aftrat Suðurljóntlandi. Hon sær út til at vera ein hálvbókmentalig, lærd umyrking (frá 16. öld?) av teirri eldru skemtivísuni. Grüner-Nielsen heldur at hon kanska er yrkt tá ið Friðrikur (I) var hertugi á Gottorp 1490-1523. Vit kenna hesa umyrking bara frá einari uppskrift (handrit hjá Annu Urup frá 1610, prentað sum DgF 115 A), men hon er illa farin í munnbarnari varðveitslu, ofta heilt bronglað. Tann formur vísan hefur hjá Vedel (DgF 115 B), er í høvuðsheitum hansara egna verk. Og tann formurin hann hefur kent, tykist at hava líkst A heilt nógv

(DgF X: 243). Og tað er í tí líki Vedel gevur vísuni, at føroyingar læra hana at kenna.

Hundatáttur

Sætt í ljósinum av tí ið sagt er um ta donsku vísuna, er tað eitt sindur stuttligt at staðfesta at tann lærda umyrkingin hjá Vedel av einari danskari skemtivísu aftur verður vend um til ein føroyskan tátt. Á sama hátt sum tann ið fyrst umyrkir ta donsku vísuna og leggur hana til Suðurljóntlands við at knýta hana at lokalum nøvnum, so ger tann føroyski táttayrkjarin hana um til ein føroyskan tátt, og tað verður gjørt við at knýta innihaldið at støðum (og kanska persónum) í bygdini. Tátturinn verður lagdur til Kollafjarðar, býlingarnir við Sjógv, í Homrum, á Todnesi, á Miðgerði og á Kjalnesi verða nevndir, umframt húsanavnið Fyri oman (el. Oman fyri) Køst, áarnøvnini Miðgerðará og Todnesá (um vit taka atlit at ymsum uppskriftum) og fjørnøvnini Taravík og Æðusker.

Um tátturinn hefur havt nakra ítøkiliga bakgrund í bygdalívinum, vita vit ikki í dag. Eitt nú er tað freistandi at spyrja um bóndin og kellingin munnu hava sipað til veruligar persónar í bygdini. Tað er væl hugsandi at so er. Tað vit kunnu staðfesta í dag, er at karmurin er fluttur úr Suðurljóntlandi til Kollafjarðar. Í staðin fyri hertuga og kellingi í Suðurljóntlandi eru sett bóndi og kellingi í Kollafirði, í staðin fyri landsdómaran í Suðurljóntlandi er komin sorinskrivarin á sýslutinginum við Sjógv, og í staðin fyri eitt yvirlit yvir danskar kongar er komið eitt yvirlit yvir hundar í Kollafirði. Vit vita at óskil av nógvum hundum hefur verið ein kendur trupulleiki

í nógvum bygdum (tað var ikki av ongum at vit finga Hundabrævið), og ikki er tí óhugsandi at okkurt tilíkt hevur ligið aftanfyri, serliga um fleiri av hundunum hava verið uppi á døgum í senn, men tátturin skal skiljast so at kellingin eisini roknar hundar upp sum eru deyðir, men sum hon minnst. Annars er tað at leggja til merkis at kellingin umtalar ein hund sum plagði vera í hennara húsi og stjala. Tátturin kann tí sipa til onkra ávísu konu sum hevur verið illa plágað av hundum.

Í teirri donsku vísuni riður hertugin frá Kolding til Gottorp, men Vedel setur Hedeby og Urnehoved í staðin fyri Gottorp. Í báðum førum endar tað við at tingið verður sett. Tær føroysku táttuppskriftirnar eru ikki á einum máli um ferðina hjá bóndanum: Í teirri eldru byrjar hon í Todnesi, í teirri yngri á Miðgerði. Tó eru tær samdar um at ferðin hjá kellingini endar við Sjógv, har tingið verður sett. Við Sjógv var sum kunnugt tann gamli tingstaðurin hjá sýslutinginum í Streymoy.

Tættir um hundar

Vit hava fleiri tættir um hundar. Umframt hendan kunnu vit nevna CCF 232 Símunar tátt, eisini nevndur Billu-Símunartáttur ella Kvívíkstáttur. Ein annar er CCF 210 Keisara kvæði, og hann verður eisini ofta nevndur Hundatátturin, sum vit fáa at síggja. Ein Hundatáttur hevur eisini verið yrktur í Skopun seinri í tíðini, men hann er ongantíð prentaður og tí lítið kendur.

Hvør hevur yrkt?

Í 1972 kom hævundurin at hesi grein fram á

eitt eginhandrit eftir Sjóvarbóndan Jens Chr. Djurhuus á Føroya Landsbókasavni, sum til tá hevði verið ókent, og har sum hann nevnir hvat hann hevur yrkt.¹ Eftir at hava skrivað Sigmunds kvæði, Leiv Øssursson og Ormin Langa inn í heftið sigur hann aftast í heftinum við móttakaran:

Da der nu ey er Rum til fleere Qvæder, i dette Hefte, vil jeg allene tilmælde dig, hvad Sange endnu af mig ere digtede nemlig Gretters Qvæje, Viljorms Qvæje, Gulbrands Rujma, Lorvuiks Totterin, Hunda Totterin, Olva Risa Kona, Bjadne Risa Abba Nua og Bidlu Sujmena Tott, som jeg dog kun har digtet en Deel af.

Her sigur Sjóvarbóndin seg hava yrkt „Hundatáttin“. Tað reisir so spurningin, hvønn hann meinir við. Tí í summum uppskriftum hevur eisini Keisara kvæði, sum eisini fer fram í Kollafirði, verið nevnt „Hundatátturin“. Av teimum fimm uppskriftunum sum CCF hevði til taks, brúktu tríggar heitið „Keisara kvæði“ (tvær hjá Hammershaimb) ella „Keisarins kvæði“ (Fugloyarbók), ein „Hundatátturin“ (Reventlows handrit), meðan ein einki heiti nevndi (Karolina Nolsøe). Eisini hjá Jakob Jakobsen kemur heitið „Hundatáttur“ fyri um Keisara kvæði. Kvæðabókin hjá Jógvani Matras á Kirkju, sum vit koma til um eina løtu, hevur báði Keisara kvæði (CCF 210) og Hunda tátt (CCF 229), og har bera báðir heitið „Hundatáttur“. Marius Johannesen hevur eisini báðar við í síni táttatúgvu. Sum yvirskrift yvir Keisara kvæði hevur hann „Keisarakvæðið ella Hundatátturin“, meðan hin ber yvirskriftina „Hunda táttur“ (Johannesen, 1974: 170-176). Eisini Hjalmar Thuren brúkar heitið „Hundatátt-

ur“ um Keisara kvæði (Thuren, 1908: 134). Og Jóannes bóndi setur „Keisara kvæði“ sum yvirskrift og hefur „(Hunda-tátturinn)“ sum undirheiti (Patursson, 1934: 56).

Marius sigur annars í inngangsorðunum til *Tættir* III at tað er yngri Sjóvarbóndin, Jens Hendrik Djurhuus (1799-1892), sum hefur yrkt „Keisarakvæðið ella Hundatáttin“, og at Ívars-Sámal (1822-1901) skal hava yrkt „Hundatáttin“ (Johannesen, 1974: 158). Báðar hesar upplýsingar fáa ikki verið rættar, tí orðini hjá eldra Sjóvarbónda kunnu bara skiljast so, at hann hefur yrkt annan teirra; vit vita bara ikki hvønn. Marius sigur ikki hvaðan hann hefur sínar upplýsingar, men nevnr tað sum var tað almenn vitan. Hvørki Hammershaimb ella Bloch tykjast vita nakað um tað. Tað hefur ikki eydnast mær at funnið nakra álitandi keldu um at Jens Hendrik skal hava yrkt Keisara kvæði, og heldur ikki at Ívars-Sámal skal hava yrkt Hundatáttin. Í eini grein í *Varðanum* 1929 (eingin høvundur er nevndur, men R. Long var ritstjóri tá) verður nevnt hvat Ívars-Sámal skal hava yrkt, men har er Hundatátturinn ikki nevndur (Ívarsson, 1929: 34).

Í Føroya Landsbókasavni finst eitt blað sum M.A. Jacobsen hefur skrivað í 1926 í sambandi við at savnið fekk eina kvæðabók úr Kollafirði. Har endurgevur hann upplýsingar frá tveimum eftirkomarum hjá Sjóvarbóndanum eldra og yngra. Hesir eftirkomarar, sum báðir hitu Jens Chr. Djurhuus, annar bóndi í Tinggarðinum og hin uppsitari á Heyggi, vistu at siga at Sjóvarbóndin eldri hevði yrkt Hundatáttin: *Bóndin reið frá Todnes túni* (sic), og at hin hundatáttin yrkti sonur Sjóvarbóndan, Jens

Henrik Djurhuus: *Árla var um morgunin tá ið sólin rann* (t.e. Keisara kvæði).

Tað vit hava um at halda, er at Sjóvarbóndin eldri, Jens Chr. Djurhuus (1773-1853), sigur seg hava yrkt Hundatáttin. Talan kann vera um okkara Hundatátt ella Keisara kvæði. Er tað rætt at tað er yngri Sjóvarbóndin sum hefur yrkt hetta seinra, so er eingin ivi um at tað er Sjóvarbóndin eldri sum hefur yrkt táttin um hundarnar í Kollafirði, t.e. okkara Hundatátt. Hann er eisini tann sum burturav tykist bera heitið Hundatáttur.

Uppskriftir av táttinum

Í *Føroya kvæðum* (VI: 468 f.) er bara ein tekstur av Hundatátti prentaður. Men sum sagt verður í teksthøvðinum, hava Svend Grundtvig og Jørgen Bloch havt tvær uppskriftir av táttinum til taks, aðra úr Koltursbók (frá 1848) og hina úr kvæðabókini hjá Jóni Jónssyni í Havn, sum teir siga er frá 1871 (vit fara at brúka styttingarnar Kb og Jj). Henda kvæðabók er ikki til skjals í dag. Tað seinasta vit vita um hana, er tað sum Bloch sigur í innganginum til CCF frá 1889. Jakob Jakobsen hefur fingið fatur á henni í 1887 og man hava lánt Bloch hana til hansara kvæðaarbeiði. Men hon man vera latin eigaranum aftur, tí sambært Bloch er hon „nu tilhørende Zacharias Jacobsen, Turø“. Kanningar sum eg havi gjørt, benda á at hesin „Jón“ hefur verið tann maðurin sum í Havn hefur verið nevndur Jógvan undir Kletti (f. 1848). Hann hefur skrivað seg *Joen Joensen*, og tað hefur Bloch „føroyskað“ til *Jón Jónsson*. Momman var úr Koltri, og tað kundi verið orsök til at hansara uppskrift líkist teirri í

Koltursbók. Jógvan sær út til at vera rýmdur av landinum onkuntíð í 1880-unum (helst til Amerika).² Hvussu bókin er endað hjá Zachariasi Jacobsen á Turø, er óvist. Hesin Zacharias var av Húsum í Havn, men giftur á Turø.

Hann ið hevur skrivað Kb, hevur onga yvirskrift sett yvir táttin, so vit vita ikki hvussu hann hevur nevnt hann. Tá ið Bloch brúkar heitið Hunda táttur, man hann tí hava tað úr uppskriftini hjá JJ.

Seinri er ein uppskrift av Kirkju komin undan kavi, í kvæðabók sum Jógvan Matras (1866-1955) hevur skrivað (stytt JM), og har eitur tátturin eisini Hundatáttur. Vit vita ikki nær bókin er skrivað.

CCF nevni uppskriftina í Kb a og hina hjá JJ b. Tað merkir at Bloch leggur koltursuppskriftina til grund fyri CCF-tekstinum, og úti á breddanum í handritinum setur hann frávik (variantar) í uppskriftini hjá JJ ella vísir tey við hornklombrum inni í tekstinum. Munurin tykist ikki at hava verið ovurhonds stórir. Báðar uppskriftir hava havt 16 ørindir, men ørindini 6 og 7 hava tey í hvør sínari raðfylgju, og Bloch hevur av onkrari orsök valt at halda seg til raðfylgjuna hjá Jóni í tí føri. Niðurlagið hevur verið meira fullfíggað hjá JJ. Kb hevur einki millumstev. Hjá JJ er tað „Her halda Miðgerða menn“ (í seinasta ørindi skrivar Bloch kortini „Her haldið, Miðgerða-menn“), sbr. á donskum „Her holde hertugens mænd“. Endastevið í Kb er „de koma ikkje“, men hjá JJ „Teir koma ikki enn“ (sbr. danskt „De komme ikke end“). Sum tað sæst, er niðurlagið í táttinum bara ein umseting til føroyskt av niðurlagnum í teirri donsku vísuni, men við teirri umskrivning at „hertugens mænd“ er broytt til „miðgerðamenn“ í millumstevinum.

Koltursbók og kvæðabókin úr Fugloy eru nú á Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetrinum. Vit skulu nevna tekstin í CCF A og tann úr Fugloy B.

Uppskriftin í Koltursbók (Aa)

Kb er í tveimum pørtum, og Hundatáttur stendur síðstur í 2. parti og fyllir eina opnu, síðurnar 152 og 153. S. 153 er síðsta blaðsíðan við kvæðateksti í bókini. Á baksíðuni (verso-síðuni) á hesum síðsta blaðnum stendur fyrst „Thumes Samel Peter Rasmus Sen / Kolter ø Til hører Dene bog“, og beint niðriundir við aðrari hond: „Thommes Samel Peter Rasmussen / Kolter“. Og í neðra á síðuni: „Rasmus Rasmussen Kolter“. Báðar hesar hendur eru øðrvísi enn hon í táttinum (og bókini annars).

Tátturin ber sum nevnt onga yvirskrift, og hann er ikki nevndur í innihaldsyvir-litinum („Register over den anden part“, sum er sett á s. 187-188 í fyrra parti, beint aftan á registarið til fyrra part, s. 185-186). Innihaldsyvirilitið endar við næstseinasta kvæðnum í bókini, „Jomsvikinganir“, so tátturin má vera skrivaður aftrat aftast í bókini eftir at innihaldsyvirilitið er gjørt. Bløðini við Hundatátti eru leys og illa slitin. Á verso-síðuni á tí fyrra blaðnum (s. 152) siggjast eingi ørindisnummur, og serliga á tí seinra (s. 153) er teksturin ytst á blaðnum burtur. Hann man hava verið lesiligari tá ið Bloch hevði bókina, tí hann sær út til at hava kunnað lisið sumt sum ikki er lesandi í dag.

Teksturin í Kb skal verða endurgivin her stavvrætt (skákstrika vísir regluskifti í handritinum og dupult skákstrika síðuskifti).

- [1] Bøndin rai fraa Todnes Heusun
o eud æad Mid / gjera aa,
Honun møtte ain Kjeding hon væar
/ ikkje bengjin
so genga Søvir fraa
de koma ikkje /
- [2] Hoir teu gaua gamla Kjeding
teu kanst bæaje binda / o Spinna,
Ee bie teu vilt ikkje dilja fire mæar
tæa / longsta sum teu kan minnast /
- [3] Sat vil Ee tæar Bøndin sia
Ee vil ikkje fire tæar / ligva,
Ee minnist Hundar ui Kodlafire
hen vi Truis / sins kjeuu /
- [4] Fist minnist ee Tæa staura baist
væar Kobba Sorena / hund,
Han væar migjil o Egveliur
tui han ran / alt ui grund /
- [5] So minnist ee Han leusa Heig
han væar ain Hundur / so ræg,
Fiska so stoitist aa hansara krop
So skolda væar / Høvur o bæag /
- [6] So koem Gribur vi suinun loppun
o Sextan Hun / dar tair vauru,
Sum siaulu bæaje Sgegvar o sjin /
o haim ui Hamrar bauru /
- [7] So taa koem hin gamle Haddur
han heie tæa sæama / si,
Skeuur o Tuigjin ui Homrun vauru
beurhundar / vauru tair vi /
- [8] En vauru tair Edluvu Hundar vist
sum tair / høddu her o der,
aarin Svæanur hin grumme
/ koem lakkande fram
sum liggur vi æavu sjer /
- [9] So³ minnist ee ain so luitlan Hund
Væar qvæadur // oman fire køst,
Han væar ofta ui muinun Heuse /
han Sjaul bæaje Kjød o tvøst /
- 10 So koem Fuina Sorena Tuig
o Koltur ain væarhundur⁴ / væar,
Mogul o Pennur o luitla Palassa
sum svæ[av]⁵ / vi qvinnu læar /
- 11 Hund faudur o Frammur Hjörtur o Snappur
Dog⁶ / gur o H[e]rur o Blak,
Netta o gamla kjøru reiv
tæa [væar]⁷ / so ringt ait pak /
- 12 Falkur hin gamle æav Kjalnese koem
han Svæam / ui tæara vuig,
Ræame o Sjauman o Fløiur o Saamur /
o Perla tan Devils tuig /
- 13 Mæar tigiur teu ert ain Kjeding lai
Teu ert so gom[ul] / ain qvinna,
ee fæare me til Kjalnesar eud
aina [væa] / nare⁸ hæar aa finna /
- 14 Ikkje ere ee Kjeding gomul o graa
um ee bere stæav / o posa
ikkje heldur er teu ain Bønde so boldur
um / teu aiur struibitar hosir /
- 15 Ikkje ere ee ait Mæara minne
um ee hæave ru[kkut]⁹ / læar,
ikkje heldur er teu ain Bøndi so boldur
um teu¹⁰ / aiur morret pæar /
- 16 Bøndin rai so fast han rende
Kjedlingjin leib / lengst um kring,
fir væar hoen komin til [Sjau] / ar¹¹ haim
aarin Daumarin sette lands ting /

Ende //

Frábrigdi hjá JJ (Ab)

Vit skulu her seta upp tann mun ið eftir viðmerkingunum hjá Bloch at døma sæst vera millum Kb og JJ. Tað skal takast við tí fyrivarni at tað ikki altíð sæst um eitt frávik er frá Jóni ella um tað er ein rætting hjá Bloch sjálvum.

Teksturin hjá Bloch (A)

Í onkrum føri velur Bloch orðalagið hjá JJ fram um Kb. Løgið kann tað tykjast at hann í 1. ør. skriver *bogin* heldur enn *bangin*, tí í Kb stendur „bengjin“, og „ikki bangin“ svarar betur til tað danska

„usky“. „bogin“ má hann hava frá JJ, um hann væl at merkja ikki hefur lisið skeivt (og tað ger Bloch meir enn so). Sama er kanska galdandi fyri „kvaldur“ í ør. 9, tí sambært breddaviðmerkingini skal JJ hava „kvaldir“. Kb hefur *qvædur*, og tað er hundanavnið *Hvatur*. Bloch man hava verið gáloysin tá ið hann í ør. 10 skrivar „Penna“, tí Kb hefur „Pennur“, og breddaviðmerkingin bendir á at JJ hefur „Pennir“. Harafturímóti hefur Bloch ikki ábyrgdina av at ein hundur er komin at eita *Rani* (ø. 12 í útgávuni av FK), tí tað er ein avskrivarafeilur í sambandi við útgávuna av FK. Sambært Kb skal hann eita *Rami*

Munur millum Kb og JJ

	Kb	JJ
2,1:	gaua gamla	gamla góða
3,4:	henvi	og hen við
4,2:	Kobba Sørena	Kópa-Sørina
5,1:	Leusa	Lusa
5,4:	So skoldað væar Høvur o bæag	tað skoldaði h. og b.
7,1:	hin gamle	tann g.
7,2:	tæa sæama si	tann sama sið
8,4:	æavu sjer	Avesjer
9,2:	qvædur	kvaldir
10,2:	Koltur	Koltre
10,3:	Mogul o Pennur	Mogur ok Pennir
10,4:	svæav (?)	svevur (?)
11,1:	Hund faudur	Hund[s]fótur (?)
11,1:	Snappur	Snapp
11,2:	Hrur	Herir
11,3:	kjøreru reiv	Tjørereiv
12,1:	hin gamle	hin grummi
12,2:	svæam	svav (sic)
12,3:	Ræame o Sjauman o Fløiur o Saamur	Råma ok Sjouma, Fløiir ok Sámir
12,4:	tan Devils tuig	den d. t.
13,1:	Mæar tigjur	Mær tykist
14,4:	aiur struibitar hosir	hevir morreyðar h.
15,1:	aitt Mæara minne	ein m-minna
16,2:	lengst	langt
16,4:	aarin	enn

(men her hefur JJ *Ràma*, ið óivað má tolkast sum eitt tókarnavn, *Rama*). Í ør. 6 skrifvar Bloch av misgáum *homrum* (helst ávirkaður av ørindinum frammanundan) í staðin fyri *Hamrar* (hann tykist heldur ikki at fata tað sum navn). Í 8,4 skal tað vera „við Æðusker“ (útg. hefur í ístaðin fyri *við*). *Pallasa* hevði helst verið rættari stavað *Palassa*.

Bygdamáleyðkennir í koltursuppskriftini

Uppskriftin í Kb er skrivað á koltursmáli. Eitt eyðkenni við koltursmáli er at langt ó verður úttalað sum /au/, men at stutt ó verður úttalað /ø/. *au*-úttalan av longum ó er eisini í Nólsoy og á suðurendanum á Sandoy, men har er stutt ó úttalað sum /o/. Mynstrið: langt /au/ – stutt /ø/ finst ongastaðni uttan í koltursmáli, og tí kann úttalan av <ó> einsamøll gera av um ein tekstur er á koltursmáli.

Skrivarin gjøgnumførir *au* fyri langt <ó>: *bauru* 6, *Daumarin* 16, *faudur* 11, *gaua* 2, *Sjauman* 12, *Sjaul* 9, *sjaulu* 6, *staura* 4, *vauru* 6. Og hann gjøgnumførir ø fyri stutt ó: *Bønde* 14, *Bøndi* 15, *Bøndin* 1, 3, 16, framman fyri *gv* tó *e*, sum væntandi var: *Egveliur* 4, *Sgegvar* 6.

At koltursmál skilur seg frá málførunum sunnan Skopunarfjørð, síggja vit av at *a* framman fyri *ng* verður skrivað *e*: *bengjin* 1, *genga* 1.

Eisini tvíljóðið *øi*, sum kemur fyri í hundanavninum *Fløiur* 12, hoyrir heima norðan fyri Skopunarfjørð. Orð sum norðanfjørðs hava hetta fonem, hava sunnanfjørðs fonemið /oi/. Ella við øðrum orðum: Til tey bæði fonemini /oi/ og

/øi/ í miðføroyskum svarar fonemið /oi/ sunnanfjørðs.

Eitt sermerkt við Kb er at skrifvarin brúkar *eu* tá ið hann endurgevur tvíljóðið <ú>. Hetta gjøgnumførir hann í okkara teksti. Yvirhøvur skrifvar hann tvíljóð við tveimum bókstovum. <ei> skrifvar hann sum *ai*, <ey> sum *ei*, <oy> sum *oi*, <í, ý> sum *ui*, <á> sum *aa*, <a, æ> sum *æa*. Eisini tá ið tvíljóðið er stutt, er tað skrivað við tveimum stavum: *ait* 15, *stoittist* 5, *Truissins kjeuu* 3. Men er tvíljóðið einljóðað (monoftongerað), verður tað skrivað sum eitt ljóð: *morret* 15.

Koltursmál verður gjarna roknað upp í suðurstreymoyarmál. Hvat endingum viðvíkir, skilur tað seg tó frá. Okkara uppskrift skilur millum *i* og *u* í endingum, sama um hesi ljóð standa í endastøðu (opið útljóð) ella um okkurt hjáljóð kemur aftaná (vart útljóð).

Endingin *-i* er vanliga skrivað *-e*, t.d. *bere* 14, *bie* 2, *Bønde* 14, *ere* 15, *fæare* 13, *gamle* 12, *grumme* 8, *hæave* 15, *Heuse* 9, *Kodlafire* 3, *møtte* 1, *rende* 16, *sette* 16. Hendinga dømi er um *-i*: *Bøndi* 15.

Endingin *-u* verður skrivað *-u*. Vit kunnu nevna dømir um fleirtal í sagnorðum: *bauru* 6, *høddu* 8, *siaulu* 6, *vauru* 6, 7. Eisini í veikum kvennkynsorðum sum standa sum fyrri liður í samanseting, verður *u* skrivað: *qvinnu læar* 10, *kjørur reiv* 11, *æavu sjer* 8. Somuleiðis er *u* skrivað í talorðunum *Edluvu* 8, *kjeuu* 3.

At skilt verður millum *i* og *u* framman fyri nasaljóð (t.e. millum *-in* og *-um*), er so sjálvsagt at eingin grund er til at gera nógv burtur úr tí. Nóg mikið er at nevna dømið *Tuigjin ui Homrun* 7.

Endingin *-ur* í hvørfalli eintali kallkyni

verður altíð skrivað *-ur*, t.d. *Hundur* 5, *Gribur* 6, *boldur* 14, 15. Í fleirtali av veikum kvennkynsorðum, har sum skriftmálið hevur <ur>, hevur uppskriftin *-ir*: *hosir* 14, *Søvir* 1.

-ur er tann endingin sum brúkt verður í nút. eint. av sagnorðum: *aiur* 14, *liggur* 8, *tigjur* 13.

Eisini verður skilt ímillum *-il* og *-ul*: *migjil* 4, *gomul* 14, *Mogul* 10. Hjárðið *heldur* 14 hevur *-ur*.

Uppskriftin gjøgnumførir lokljóðsviknan (lenisering), skripar *b*, *d*, *g* og *gj* (har sum skriftmálið hevur *p*, *t*, *k*, *kj*) eftir langt sjálvljóð, sama um hetta sjálvljóð er opið ella trongt, t.d. *bæg* 5, *Kjød* 9, *ræg* 5, *eud* 1, *migjil* 4, *Heig* 5, *Gribur* 6, *Tuigjin* 7, *tuig* 12.

tj í oddastøðu verður skrivað *kj*: *kjeuu* 3, *kjørur* 11, t.e. ljóðið er tað sama sum fremst í *Kjedling* 1, *Kjalnese* 12 og *Kjød* 9. Einkidømi er í tekstinum um <tj> inni í orði.

Hjáljóðabólkurin *stj* hevur ikki hildið sær í hesum bygdamáli, men er blivin *sj*: *Sjaul* 9, *sjaulu* 6, t.e. sum í *sjer* 8, *sjin* 6, *Sjauman* 12.

Sum nevnt verður <ei> skrivað *ai*. Hetta er eisini galdandi fyri sterk sagnorð av 1. flokki í tát. eint.: <reið> verður skrivað *rai* 16, meðan <leyp> verður skrivað *leib* 16.

Sagnorð fáa ending í 2. pers. eint.: *teu ert* 13, *kanst* 2, *vilt* 2. Men vit siggja at í sama ørindi sum *teu kanst* og *teu vilt* stendur eisini *teu kan* 2. Tað merkir at endingarleysur formur kann brúkast í staðin fyri form við ending í 2. pers. Stendur *tú* aftan á sagnorðið, kann skriparin lata vera við at skriva *-t*: *er teu* 14.

Vit siggja at sagnorðið *minnast* allan

vegin tekur grundlið í hvørfalli: *Ee minnist* 3, *minnist ee* 4, 5, 9. Men tað eitur *Mæar tigjur* 13.

Samanumtøka

Uppskriftin er á gjøgnumførdum koltursmáli. Hetta bygdamál hevur eyðkennir ið skilja tað frá málunum sunnanfjørðs, t.d. í úttaluni av *ganga*, *bónði* og *Floyur*, og við at hava endingar í 2. pers. av sagnorðum. Hesi eyðkennir flokka tað saman við suðurstreymoyarmáli. Men innan fyri hetta bygdamálsøki er koltursmál í serstøðu, serliga við úttaluni av longum *ó* og við at skilja millum *i* og *u* í endingum.

Málið í handritinum hjá Jóni Jónssyni

Eingin veit í dag hvat blivið er av kvæðabókini hjá Jóni Jónssyni. Tí fáa vit ikki sagt so nógv um stavseting hansara. Tey frábrigdir Bloch hevur tikið úr handritinum og sett úti á breddanum í CCF, tykist hann fyri ein part at hava normaliserað til Hammershaimbs rættskriving. Men formar sum *Avesjer*, *Tjørereiv*, *Ràma*, *Sjouma* benda á eina ortofona stavseting, og í endingunum skínur havnarmálið ígjøgnum: *kvaldir*, *Fløir*, *Pennir*, *Sámir*. Skriftformurin *Ràma* kundi stavað aftur í ta elstu stavsetingina hjá Hammershaimb.

Uppskriftin úr Fugloy (B)

Sum nevnt, er ein uppskrift úr Fugloy av Hundatátti komin undan kavi seinri. Hon er nakað øðrvísi enn tann versiónin ið er í CCF/FK, og sum byggir á Kb og JJ. Henda uppskriftin úr Fugloy hevur 14 ørindir, hin versiónin hevði 16. Samanbera vit

„hundaørindini“, hefur A eitt ørindi fleiri enn B, nevniliga ør. 7. Men raðfylgjan er heldur ikki heilt tann sama, og heldur ikki hundanøvnini. A hefur nøvn sum B ikki hefur og øvut. Heldur ikki uttanumgerðin við bóndanum og kellingini er heilt tann sama heldur. Tann ásýniligasti munurinn er at tey bæði ferðast øvutan veg í teimum báðum tekstunum. Í A ríður bóndin út eftir frá Todneshúsum út til Miðgerðará og heldur fram (ætla at halda fram) til Kjalnes, har hann ætla at finna sær eina vænari kvinnu. Í B ríður hann inneftir, frá „Miðgerðabý“ inn til Todnesá og heldur fram heim (!) til Sjóvar (og væntar at finna ta vænaru kvinnuna har). Í báðum førum endar kellingin við Sjógv, har tingið verður sett.

Endaørindini um bóndan og kellingina eru í A fyra, í B trý. Tey fyra ørindini 13-16 í A samsvara við ør. 17, 18, 19 og 21 í teirri dansku vísuni, meðan tað danska ør. 20 einki samsvar hefur í A. Tey trý endaørindini í B samsvara við 17, 20 og 21 í teirri dansku vísuni. B hefur nevniliga ikki tey bæði ørindini har kellingin samanber seg og hertugan í teirri dansku vísuni („Icke er ieg Kierling gamel oc graa ...“ og „Icke er ieg en Mareminde ...“), men tað hefur A (14-15). Harafturímóti hefur B sum ør. 13 eitt ið svarar til 20 í teirri dansku vísuni, ørindið um tá ið hertugin gevur hestinum av sporanum og kellingin snørir stivlar at beinum fyri at elta hann. Tað ørindið hefur A ikki.

Hunda táttur verður her endurgivin stavrætt eftir kvæðabókini hjá Jógvani Matras á Kirkju.

Hundatottir

- [1] Oin Bøndi han roi fra Migjeraby
og in // æd Todnes Aa,
her holda Migjeramen,
honin mødte / oin Kjædlin[g]
hon vær ousky
sum tæ gongir søgnin / fra,
toir koma ikkje en.
- 2 Hoir tæ gouva gamla Kjædling
tu ert so go/mel oin Kvinna,
her holda Migjeramen,
e biie tu vilt ikkje dilia fire mær
tæ longsta sum tu kan / minnast,
toir koma ikkje en.
- 3 Sanhoid vil e tær Bøndi sia
e vil ikkje fire / tær ljigva,
her holda Migjeramen,
mær minnist / Hundar y Kodlafire,
henvi holtryssinds kjuvi,
toir / koma ikkje en.
- 4 Fist minnist me han tan Lusahæig,
han / vær oin Hundir so ræg,
her holda Migjeramen /
Fiskaso stoittist ivir hansara Krop
tæ skoldajist / bæie Høvur o Bæg,
toir koma ikkje en.
- 5 So kom Gribir vi synin Loppin,
væl sæxtan / toir Hundar voure,
her holda Migjeramen,
sum / stjoule bæie Skegvar o Sjin
o nian y Hamrar boure /
toir koma ikkje en.
- 6 So minnist me oin so lytlan Hund
vær Kvæ/dir fire oman Køst,

- her holda Migjramen,
so ofta / han vær y mynin Husi,
han stjoul bæie Spig o / Tvøst
toir koma ikkje en.
- 7 En voure toir edleve Hundanar
sum toir // aatti her o der,
her holda Migjramen,
til Gribir / hin grummi kom lakkande fram
sum liggir vi / Ævisjer,
toir koma ikkje en.
- 8 Hund Frammur Foudir Jørtir o Snapir¹² /
Herur o Doggir o Blak.
her holda Migjramen,
o / Nætta tan lytla Kjørerumpan
tæ vær¹³ so ilt oit / pak
toir koma ikkje en.
- 9 Falkur hin gamli æv Kjalnesi kom
han / svæm æv Tæravyg.
Fløijir o Snærir o Haddir o Svæn/nir.
o Pærla tan Devilins Tyg.
toir koma ikkje / en
- 10 So minnist me han tæ stoura Boist,
vær / Kobbir Sørinna Hund
her holda Migjramen /
han vær migjil o ægvelijer
o han ran alt y grund /
toir koma ikkje en.
- 11 So minnist me han gamla Had
o Koltir / han vær Hundir vær,
her holda Migjramen /
Mogil o Pænnir¹⁴ o lytla Palassa
sum svevir vi / kvinne Lær.
toir koma ikkje en.
- 12 Mær tigir tu ert oin Kjedling ljoud

tu / ert so gomil oin kvinna,
her holda Migjera/men
e vil ryia mær til Sjouvar hoim
oina¹⁵ / vænare hær a finna
toir koma ikke / en. //

- 13 Bøndin han toug syn Hæst vi spora
han / læd æd Venun doina,
her holda Migjramen,
Kje/dlingin snørde synar Stivlar æd boinin,
hon læd / fast ettir lana
toir koma ikkje en.
- 14 Bøndun han roi so fast han ran
Kjedlin/gjin leib længsom o kring
her holda Migjera / men,
fir vær hon komun til Sjouvar hoim /
arin Skrivarin sættist a Ting.
toir koma ikkje en. /

Bygdamålseýðkennir í fugloyaruppskriftini

Uppskriftin hevur tey flestu av teimum
eyðkennum ið vit vænta at finna í eini
uppskrift úr Fugloy.

Tey longu fonemini /æ:/ og /á:/ munnu
hava verið borin fram sum einljóð í mál-
inum hjá skrivaranum. Tað fyrra (í orðum
við <a, æ>) er altíð skrivað æ, t.d. *Bæg* 4,
Lær 11, *mær* 2, *Snærir* 9. Hesin sami bók-
stavur verður oftast eisini brúktur fyri
stutt <e>, t.d. *Hæst* 13, *Pærla* 9. Langt <á>
verður skrivað annaðhvørt *a* ella *aa*, t.d.
fra 1, *arin* 14, *Aa* 1. Stutt <á> verður oftast
skrivað *o*, tó eina ferð *aa*: *aatti* 7, *holda* (t.e.
sagnorðið *hálda*) í niðurlagnum, *holtrys-*
sinds kjuvi 3, *skoldajist* 4. Eisini <o> verður
endurgivið sum *o* (báði stutt og langt), t.d.
gongir 1, *Koltir* 11, *Todnes* 1, *honin* 1.

Báði <ei> og <oy> í nútíðarstavseting verða her alltið skrivaði *oi*, t.d. *oin* 1, *oit* 8, *hoim* 12, *Boist* 10, *stoittist* 4. Eisini <reið> (tát. av *ríða*): *roi* 14. Harafaturímóti verður <ey> skrivað *ei* ella *æi*: *leib* (tát. av *leypa*) 14, *Lusahæig* 4.

Uppskriftin hefur *øi* í hundanavninum *Fløjir* 9. /øi/ er eitt annað fonem enn /oi/, og tað svarar til fonemið /øi/ í teimum miðföroysku málunum, har uppií koltursmáli (sí frammanfyri). Har afturímóti svarar /oi/ í fugloyaruppskriftini til /ai/ og /oi/ í koltursuppskriftini, og annars í málinum í mið- og suðurpartinum av landinum.

Langt <ó> verður alltið skrivað *ou*, t.d. *Foudir* 8, *gouva* 2, *ljoud* 12, *Sjouvar* 12, 14. Stutt <ó> verður skrivað *ø*: *Bøndi* 1, 3, *Bøndin* 13, *Bøndun* 14 (t.e. við sama sjálvljóði sum í *Køst* og *Tvøst* 6). Frammanfyri *gv* er skrivað *e* ella *æ*: *Skegvar* 5, *ægvelijer* 10.

Vit kunnu eisini nevna at <í, ý> er regluliga skrivað *y*, t.d. *Tæravýg* 9, *Tyg* 9, *lytla* 11. Í 1. ør. rímar *-by* við tað hálvdanska *ousky*.

Uppskriftin visir at hetta bygdamálið hefur samanfall millum *i* og *u* í herðingarveikari støðu í øllum ljóðumstøðum.

Í endastøðu, har sum vit í dag skriva *-i*, er oftast skrivað *-e*, men fleiri ferðir eisini *-i* (*Bøndi* 1, 3, *gamli* 9, *grummi* 7, *Husi* 6). Í endastøðu, har sum vit skriva *-u*, hefur uppskriftin somuleiðis *-e* ella *-i*: *aatti* 7, *boure* 5, *edleve* 7, *stjoule* 5, *kjuvi* 3, *voure* 5. Eisini í endanum á fyrra samansetingarliði verður skrivað *e* ella *i*: *kvinne Lær* 11, *Ævisjer* 7.

Skilt verður ikki millum *-ir* og *-ur* í ending. Endingin <-ur> í hvør. eint., sum mong dømir eru um í hundanøvnum, er aloftast skrivað *-ir*: *Doggir* 8, *Fløjir* 9,

Gribir 5, 7, *Haddir* 9, *Jørtir* 8, *Hundir* 4, 11, *Kvædir* 6, *Snafir* 8, *Snærir* 9 o.s.fr., hend-ingaferð *-er*: *ægvelijer* 10. *-ur* er skrivað í *Falkur* 9, *Frammur* 8, *Herur* 8.

Sagnorð í nútíð hava alltið *-ir*: *gongir* 1, *liggir* 7, *svevir* 11, *tigjir* 12.

Fyrisetingin <yvir> er skrivað *ivir* 4. Í navnorðum og lýsingarorðum við *-il*, *-ul* ella *-ur* sum parti av orðstovni er skrivað *i*, *u* og *e*, mest *i*: *Koltir* 11, *Høvur* 4, *gomel* 2, *gomil* 12, *migjil* 10, *Mogil* 11.

Samanfall er eisini millum *i* og *u* frammanfyri nasaljóð (í endingunum <-in> og <-um>). Endingin <-in> verður skrivað *-in*: *søgnin* 1, *Bøndin* 13, *Kjedlingjin* 13, 14, *Skrivarin* 14, men eisini *-un*: *Bøndun* 14, *komun* 14. Endingin <-um> verður sum oftast skrivað *-in*, eina ferð *-un*: *boinin* 13, *honin* 1, *Loppin* 5, *mynin* 6, *Venun* 13, *synin* 5.

Uppskriftin hefur gjøgnumførda lokljóðsviknan (lenisering). Skrivað verður *b*, *d*, *g* og *gj* eftir langt sjálvljóð, sama um sjálvljóðið frammanundan er trongt ella opið: *æd* 1, 13, *Bæg* 4, *Foudir* 8, *Gribir* 5, 7, *Kvædir* 6, *leib* 14, *ljoud* 12, *Lusahæig* 4, *læd* 13, *migjil* 10, *ræg* 4, *Sanhoid* 3, *Spig* 6, *Tæravýg* 9, *Tyg* 9, *toug* 13, *tigjir* 12. Skriftformar sum *Blak* 8 og *Snafir* 8 mugu lesast sum *Blakk*, *Snappur* (sí tó niðanfyri).

Vit kunnu staðfesta at *tj* í oddatøðu er skrivað *kj*: *kjuvi* 3, *Kjørerumpan* 8. Ljóðið í hesi støðu er tí tað sama sum í t.d. *Kjalnesi* 9 og *Kjedling* 12.

Í <stj> sær *t* út til at vera varðveitt: *stjoule* 6, *stjoule* 5. Men *Sjouvar* 12, 14, *Sjin* 5.

Samanfall av hvør- og hvønnfalli í fleirtali í bundnum kallkynsorðum, sum vit annars kenna úr m.a. fugloyarmáli (Weyhe

1996: 89), síggja vit dømi um. Í hvørfalli er skrivað *Hundanar* 7.

Ending í 2. pers. í sagnorðum er í *tu ert* 2, 12, *tu vilt* 2, men ikki í *tu kan* 2.

Sagnorðið *minnast* tekur grundlið í hvønnfalli: *minnist me* 4, 10, 11, meðan *tykjast* tekur grundlið í hvørjumfalli: *mær tigjir* 12. Løgin sær orðingin *mær minnist* 3 út og kundi bent á óvissu í vali av falli í hesum orðingum.

Sagnorðið *ljúgva* (sum nú vanliga eitur *lúgva*) er skrivað *ljigva* 3 og hefur sostatt varðveitt formin við *lj* í framljóði. Tann formurin hefur hildið sær leingi í fleiri av teimum norðastu bygðunum í landinum, stundum eisini í forminum /jigva/.

Serliga leggur ein merki til formin *holda*. Sagnorðið *halda* eitur á fugloyar- og svinoyarmáli *hálða* (sbr. FO). Orðið verður endurtikið í millumstevinum gjøgnum allan táttin og er altíð skrivað *holda*.

Samanumtøka

Uppskriftin er gjord á fugloyarmáli. Hon hefur tey flestu av eyðkennunum hjá norðuroyamáli, so sum einljóðsframburð av longum *á*, *a* og *æ*, samanfall millum *ei* og *oy* og lokljóðsviknan. Men hon hefur eisini drøg sum eru serlig fyrri tey eystastu bygdamálini, fyrst og fremst fullkomið samanfall av *i* og *u* í ending, samanfall av endingunum *-nir* og *-nar* í hvør- og hvønnfalli fleirtali av bundnum kallkynsorðum og so tann sermerkta sagnorðaformin *holda* (*hálða*).

Nøvn í táttinum

Eitt tað fremsta at festa ein tátt at einum ávísium stað ella umhvørvi er nøvnini. Her

skulu vit umrøða hundanøvn, fólkanovn og staðarnøvn.

Hundanøvn

Hundanøvn eru sjáldsom í føroyskum kvæðum um vit síggja burtur frá táttum. Eg veit bara um tvey kvæðir ið nevna hundar á navni, Seyðaríman (CCF 87) har *Snati* el. *Snatur* er nevndur (eisini sum *Snata*), og Faðir og dóttir (CCF 124) har *Falkur* kemur fyrri. Í táttum eru hundar nevndir av og á, men ongastaðni í sovorðnari mongd sum í Hundatátti. Hann er tí ein forvitnislig kelda hjá teimum ið hava áhuga fyrri hesum navnaólki.

Hvat hundanøvnunum viðvíkir, er munurin millum Kb og JJ lítil. JJ hefur kortini eitt tíkarnavn, *Rama* (í breddaviðmerkingini hjá Bloch skrivað *Ràma*), har sum Kb hefur *Rami*. Eisini *Sjouma* hjá JJ má vera tíkarnavn, og tað navnið skrivar Kb *Sjauman*, sum tí má tolkast sum bundin formur. Hundurin *Koltur* í Kb sær hjá JJ út til at vera skrivaður „Koltre“, *Mogul* í Kb eitur hjá JJ *Mogur*, og *Snappur* í Kb hefur hjá JJ onga hvørfalsending (*Snapp*), um eg tolki Bloch rætt. Í navninum *Herur* hefur skrivarin av Kb gloymt eitt *e* og skrivar „Hrir“, meðan havnarmaðurin JJ skrivar „Herir“. Bloch hefur í sínum handriti eitt navn hann skrivar „Hund[s]fótur“. Kb hefur „Hund faudur“, og um tað er Bloch sum hefur sett *s* inn, ella um hann hefur formin við *s* frá Jóni Jónssyni, ber ikki til at siga. Skrivarin av Kb skrivar altíð nøvn og vanliga eisini navnorð við stórum, so tað bendir á at hann uppfatar *Hundfótur* sum samanseting. Telja vit saman, so hefur Kb 26 nøvn og JJ tað sama talið (tá eru tey

ivasomu *Hundfótur* og *Kobba* tald við, men ekki *Tjørureyv*). Einasti veruligi munurinn er at annar hefur hundanavnið *Rami* og hin tíkarnavnið *Rama*, og at *Mogul* í Kb eitur *Mogul* í JJ.

Hjá JM eru növnini nakað færri. *Skúvur*, *Sámur*, *Rami* el. *Rama*, *Fína* og *Skjóma(n)* eru ekki við hjá honum. Har afturímóti hefur hann *Snarur*, sum ekki er við hjá hinum báðum. Annars verða *Gripur* og *Haddur* nevndir tvær ferðir hjá JM, óivað av misgáum í staðin fyri okkurt annað.

Í ør. 8 skrivur JM „Hund Frammur Foudir“ har sum Kb hefur „Hund faudur o Frammur“. Óvist er hvussu hetta skal tolkast. Fatar skrivarin hetta sum trý növn, t.e. *Hund*, *Frammur*, *Fótur*, ella hefur JM misskilt og bronglað „Hundfótur og Frammur“ til „Hundframmur, Fótur“? *Fótur* finst fleiristaðni sum hundanavn, og eg eri komin fram á eitt dømi um *Hund* sum hundanavn. *Hundfótur* sum navn tykir illgrunasamt, tí hundanøvn plaga ekki at vera samansett.

Tað sær tó út sum at JM roknar við einum hundanavni sum *Kobbur* (skrivað „Kobbir“ í ør. 10). Í Kb stendur „Kobba Sorena hund“, sum Bloch normaliserar til *Koppa-Sorinar hund*, t.e. eigarin hefur verið eyknevndur *Koppa-Sorin*, meðan hundurinn er ónevndur. Úti á breddanum skrivur hann sum variant „Kópa-Sorina[r]“ (tolkingarroynd hjá Bloch?). Í navnalistanum til CCF skrivur Bloch eisini *Koppa-Sorin* ‘en færing’. Tað kann ekki úti-hýsast at „Kobba“ er eitt navn, og tað er eisini uppskrivað sum slíkt júst í Kollafirði. Eftir forminum at døma skuldi tað verið tíkarnavn, men tað sampakkar illa við orðalagið í ørindinum, sum umtalar hann

í kallkyni. Legg annars merki til at Sörin eisini er nevndur í ør. 10 í Kb, har hann eigur tíkina *Fínu*. Í regluni „Netta og gamla Tjørureyv“ (í Kb og JJ) ljóðar *Tjørureyv* sum eitt eyknevni á eini tík. Í JM stendur „tann lítla Tjørurumpan“ sum appositión til tíkarnavnið *Netta* (t.e. *Netta*, tann lítla Tjørurumpan) og er sostatt eyknevni á Nettu. Í Kb tykjast *Netta* og *Tjørureyv* at vera hvør sín.

JM hefur navnið *Snafir* har sum Kb hefur *Snappur*. Tað er ilt at siga um JM her meinar *Snappur*, ella um hann hefur uppfatað tað sum hundanavnið *Snápur*, ið bara sær út til at vera kent Norðan Fjall (Eystan Múla) í Norðuroyggjum. Men tá høvdu vit væntað skriftformin *Snabir*.

Samanumtikið eru növnini á hundum hesi, her endurgivin í normaliseraðum líki (har ivi er um formin, er spurnartekin sett við): *Blakkur*, *Doggur*, *Falkur*, *Floyur* (*Fløyur*), *Fótur?*, *Frammur*, *Gripur*, *Haddur*, *Herur*, *Heykur* (eyknevndur *Lúsa-Heykur*), *Hjørtur*, *Hundfótur* (*Hunds-fótur?*), *Hvatur*, *Kobba?*, *Kobbur?*, *Koltur*, *Mogul*, *Pennur*, *Rami*, *Sámur*, *Skúvur*, *Snappur*, *Snarur*, *Snápur?*, *Svanur*. Tíkar-növnini eru: *Fína*, *Netta* (eyknevnd *Tjørureyv* el. *Tjørurumpan*), *Palassa*, *Perla*, *Rama*, *Skjóma(n)*.

Nøkur lýsing av føroyskum hundanavnasiði finst ekki, tað eg veit. Tey flestu növnini í Hundatáttinum hava ein fornan dām og tykjast onkursvegna at umboða tað vit kunnu kalla gomul ella klassisk føroysk hundanøvn. Hundanövnini eru ein týðandi partur av táttinum, og tí skulu vit nýta høvið til at siga nøkur orð um tey og hvat ið eyðkennir tey. (Ikki er víst til keldu í hvørjum føri, men gjøgnumgongdin

styðjar seg við vanligar orðabækur, so sum *Íslenska orðsifjabók*, Heggstads *norrønu orðabók*, *Nynorskordboka*, *ODS* og *FO*).

- 1 **Blakkur:** Í norrønum skaldamáli kundi *blakkr* vera heiti á hesti, og í norskum er tað vanligt hestanavn (tá vanliga bundið). Tað er leitt av lýsingarorði ið sipar til lit (mest á hesti), t.d. gulbrúnt, bleikt og illlitt grágult, men eisini døkt brúnt (t.d. um lit á bjørn).
- 2 **Doggur:** Helst tøkuerð, sbr. eingilskt *dog*, á eldri eingilskum og hollensskum *dogge*. Verður hildið upprunaliga at hava verið heiti á serligum hundaslag og at sipa til vakstrarlag á stórum, mjávaksnum hundi.
- 3 **Falkur:** Heiti á fugli brúkt sum hundanavn. Kemur fyrri í CCF 124 Faðir og dóttir.
- 4 **Floyur:** Norrønt hevði lýsingarorðið *fleygr* ‘sum kann flúgva, skjótur’, sbr. *floyggja*, norr. *fleygja* við grundmerkingini ‘lata flúgva’, men eisini ‘sleingja’ og ‘renna skjótt’, og *floygdur*. Er upprunin hesin, átti navnið upprunafrøðiliga at verið skrivað *Floygur*. Okkara uppskriftir endurgeva eina úttalu við foneminum /øi/, sum ofta hoyrist norðanfjørðs, men ikki allastaðni. Fonemið /øi/ plagar annars bara at koma fyrri í tøkuerðum.
- 5 **Fótur:** Skrivarin í Fugloy hevur fatað hetta sum eitt hundanavn, og tað er eisini kent summastaðni. Óvist um tað sipar til kvikleika ella lit á fótum.
- 6 **Frammur:** Leitt av hjáorðinum *fram* og sipar tá helst til eginleikan ‘framfýsin’.
- 7 **Gripur:** Kann báði merkja ‘virðis-mikil lutur’ (norr. *gripr*) og vera heiti á fugli (norr. *gripr*) ‘rægammur’, sbr. danskt *grib*. Tað seinra er komið inn í norðurlandamál umvegis miðlágtýskt úr miðaldarlatíni *gryphus*, men á germanskum málum sett í samband við sagnorðið *grípa*. *Gripr* kom eisini fyrri sum mansnavn í norrønum, avleitt av *grípa*. Møguliga hevur hundanavnið líknandi uppruna sum mansnavnið.
- 8 **Haddur:** Á forn máli merkti orðið ‘hár á høvdi (serliga á konu)’. Sum hundanavn kundi tað møguliga sipað til ullferð.
- 9 **Herur:** Er sum føroyskt hundanavn sterkt bent, men man vera sama orð sum tað veika kallkynsorðið *heri*, sum á norrønum merkti ‘hara’, og sum vit eisini kenna sum mansnavn (t.d. í Føroyingasøgu). Sipar helst til skjótleika.
- 10 **Heykur:** Fuglaheiti brúkt sum hundanavn. Eisini brúkt sum mansnavn.
- 11 **Hjörtur:** Dýraheiti brúkt sum hundanavn. Eisini brúkt sum mansnavn.
- 12 **Hundfótur (Hundsfótur?):** Hundanøvn plaga ikki at vera samansett. Tað er tí ivasamt um hetta er eitt veruligt hundanavn, ella um tað bara er eyknevni ella óflýggjaorð um eitt beist av einum hundi. Formurin *Hundsfótur* hjá Bloch minnir ikki sørt um tað niðrandi orðið *hundsvottur* (norskt *hundsvott*, danskt *hundsfot* el. *-vot*, av týskum *Hundsfott* ‘kynsgøgn á tík’).
- 13 **Hvatur:** Av lýsingarorðinum *hvatur*, sum vit hava í tí avleidda forminum *hvatligur* ‘knappur, kvikur’ og í samansetingum sum *hvatmæltur*, *hvatallandi*. Er gamalt hundanavn (og mansnavn). Tað hevur skemtandi verið sett í samband við spurnarhjáorðið *hvat*.

- 14 **Kobbur (Kobba):** Sum nevnt omanfyri, eru uppskriftirnar ikki á einum máli viðvíkjandi hesum navni. Tað kundi sætt út sum at orðið *kobbi* (*kópur*) liggur aftanfyri, men einki er vitað um tað sum hundanavn.
- 15 **Koltur:** Tykist ikki annars at vera kent sum hundanavn, men orðið er gamalt í germonskum málum og kent sum staðarnavn. Ein móguleiki kundi verið tann einfaldi at hundurin var fingin úr Koltri og hevði fingið navnið av tí. Hin móguleikin er at vit her hava eitt gamalt hundanavn sum er skylt við orðið líkjast og koma fyri í ymsum málum við skiftandi merking: í norskkum *kolt* og *kult* ‘rundur fjallatoppur, nevastórur steinur (ella storri) til ífyllu, hyldligt fólk, trækubbi’, í svenskum dialektum *kulting* ‘smádrongur, hálvvaksin grísur’, í forneingilskum *colt* ‘fyl’. Ein hugsandi móguleiki kundi tí verið at orðið *koltur* hevur verið brúkt um hvølp.
- 16 **Mogul:** Ikki kent sum hundanavn, men man vera tað danska fremmandorðið *mogul* (eisini kent í samansetingini *stormogul*), upprunaliga persiskt orð um høvding í India (sama sum *mongol*). Ikki vita vit at siga hví tað verður brúkt sum hundanavn.
- 17 **Pennur:** Hetta orð fyri skriviamboð er sera vanligt sum hundanavn í Føroyum, best kent frá Billu-Símunartátti, har „hin halastutti Pennur“ ger um seg. Og móguliga liggur frágreiðingin til navnið júst í tí stutta halanum, samanburður millum halan og pennin.
- 18 **Rami:** Bundin formur av lýsingarorðinum *ramur* ‘sterkur’.
- 19 **Sámur:** Gamalt norrønt hundanavn, leitt av lýsingarorðinum *sámur* ‘dökk-leitur’ og man tí sipa til lit.
- 20 **Skúvur:** Tað er óvist um hundanavnið skal setast í samband við *skúv/skúgv* í merkingini ‘duskur’ ella við fuglaheitið. Sum tað sæst, eru fuglaheiti brúkt sum hundanøvn.
- 21 **Snappur:** Kann sum hundanavn vera komið úr donskum ella norskum og leitt av sagnorðinum *snappe*. Hetta orð er komið úr lágtýskum, men tað stendur í sambandi við tað norrøna *snapa* ‘snodda, munga, leita eftir mati’. Málsøguliga er óivað samband millum tað og *snápur* (sí *Snápur*).
- 22 **Snarur:** Av lýsingarorðinum *snarur*.
- 23 **Snápur:** Kundi á norrønum merkja ‘býttlingur’. Á norskum kann lýsingarorðið *snâp* merkja ‘kvikur, knappur, snarur, nettur’ o.tíl., og sagnorðið *snâpa* ‘kvika sær’. Upprunamerkingin tykist vera ‘trýn, snýð’, og av henni renna merkingar sum ‘oddur, apukattur, rekavætti’.
- 24 **Svanur:** Fuglaheiti brúkt sum hundanavn (eisini sum mansnavn).
- 25 **Fína:** Bundin formur av lýsingarorðinum *fínur*.
- 26 **Netta:** Bundin formur av lýsingarorðinum *nettur*.
- 27 **Palassa:** Óvist. Navnið kundi sipað til fínan uppruna og fínan vanar (frúarhundur). Sagt verður at hon „svevur við kvinnulær“.
- 28 **Perla:** Navnorðið *perla*, sera vanligt tókarnavn í Føroyum.
- 29 **Rama:** Hesin kvennkynsformurin í einari uppskrift má vera tókarnavn og tá bundin formur av lýsingarorðinum *ramur* (eins og hundanavnið *Rami*).

30 Skjóma (ella bundið: **Skjóman**): Navnið skal óivað setast í samband við lýsingarorðið *skjómutur* ‘við smáum blettum’ (um lit á seyði og neytum).

Summir hundar hava eyknefni. *Heykur* er eyknefndur *Lúsaheykur*, helst tí hann hefur verið fullur í lús ella loppum. Men navnið spælir eisini upp á *Luse-Kong* í tí danska kongatalinum. *Tjørureyv* el. *Tjørurumpan* er eyknefni á tík og man sipa til onkra hending har sum hon hefur fingið tjöru á afturpartin. Um *Hundfót* sí omanfyri.

Sum vit síggja, so sipa nøvnini oftast til eginleikar sum hundar hava ella sum eru eftirynskjandi hjá teimum. Til dømis sipa nøvn á fuglum og dýrum, brúkt sum hundanøvn, til eginleikar sum tey hava, og sum eisini eru góðir hjá hundi at hava. Onnur kunnu sipa til útsjón, eitt nú lit og skap.

Vit síggja at tíkarnøvnini eru øll veikt bend kvennkynsorð, og í einum føri bundið (*Skjóman*). Bara eitt av hundanøvnunum (*Rami*) er lýsingarorð í bundnum formi. Annars eru tey sterkt bend, og vit síggja at tey hava hvørfalsendingina *-ur* (tó ikki *Koltur* og *Mogul*, sum hava herðingarveikt stavilsi sum part av orðstovninum). Eyðkent fyri føroysk hundanøvn er at tey kunnu verða brúkt báði við og uttan hvørfalsending, t.d. so, at tá ið rópt verður á hundin, verður ending ikki brúkt, men tá ið hann verður nefndur ella umtalaður, kann tað verða gjørt við hvørfalsending, men hon kann eisini falla burtur (sí *Blakk*, sum skal ríma við *pakk*, og *Snappur* og *Snapp* í hvør sínari uppskrift). Tað er tó merkisvert at

hvørfalsending er so gjøgnumførd sum hon er í uppskriftunum, meðan hon tykist at vera minni brúkt nú á døgum.

Fólkanøvn og persónar

Sum longu nevnt, kann tað væl vera at táttayrkjarin hefur havt ávísar persónar í huga, tá ið hann læt táttin fara fram í Kollafirði. *Bóndin* er ikki nefndar á navni, og heldur ikki *kellingin*, men hon tykist at vera ein gomul kona í bygdini sum hefur verið illa plágað av hundum. Sum vit sóu, vóru uppskriftirnar ikki samdar um hvar ferðin hjá bóndanum byrjaði, í Tødnesi ella á Miðgerði, men bóndin kann so hava verið av øðrum av hesum gørdunum, og tað kann tí væl hugsast at Sjóvarbóndin við táttinum hefur viljað argað ein av sínum starvsbrøðrum í Kollafirði. Ein ábending um hvør hann er, kundi ligið í niðurlagnum, har sum „hertugens mænd“ er gjørt um til „miðgerðamenn“. Einasti navnnevndi persónurin í táttinum eitur *Sørin*, og hann eigur báði hund og tík. Hann er óivað sami persónur sum í fólkateljingini 1801 er skrivaður *Søren Diderichsen* og er 56 ára gamal (hann kemur eisini fyri í CCF 206 *Sørinar tátti* og har nefndur *Sørin á Oyrareingjum*).

Staðarnøvn

Tann ið hefur umyrkt ta upprunaligu skemtivísuna til eina vísu um kongar, hefur av onkrari orsök lagt vísukarmin til Suðurjútlands. Í tí sambandi koma nøkur suðurjútsk staðarnøvn fyri í vísuni, og eisini nøkur onnur donsk

növn sum hava samband við teir nevndu kongarnar. Tá ið tann føroyski táttayrkjarin letur sín tátt fara fram í Kollafirði, setur hann staðarnövn har í bygdini inn í táttin. Taka vit A og B undir einum, eru tey hesi: *Hamrar* (og í *Homrum*), *Kjalnes* (og til *Kjalnesar*), *Kollafjørður*, *Oman fyri Køst* (*Fyri oman Køst*), *Miðgerðaá*, *Miðgerði* (í *Miðgerðabý* og *miðgerðamenn*), *Við Sjógv* (til *Sjóvar*), *Taravík*, *Todnes* (í *Todneshús*), *Æðusker*. Øll növnini eru kend.

Ferreglað ørindi við tvíflættaðum niðurlagi

Hvat formi viðvíkir, heldur tátturin seg aftrat síni fyrimynd. Ørindið er vanligt ferreglað kvæðaørindi við endarími í 2. og 4. reglu. Eitt lítið undantak er tó í 1. ørindi, tí í fugloyaruppskriftini ríma 1. og 3. regla eisini (*Migjera by – ousky*), og tað gera tær eisini í 1. ørindi í teirri dansku vísuni (*Kolding by – usky*). Men niðurlagið er tvíflættað. Millumstevið kemur eftir 2. reglu, og endastevið kemur sum vant eftir 4. reglu (Jonsson 1977: „Fyriradig strof med mellan- och slutomkväde“). Tað er annars sera óvanligt at hava tvíflættað niðurlag saman við ferreglaðum ørindi; einasta dømi eg veit um í føroyskum umframt hetta, er CCF 189 A Øskudólgur í uppskrift hjá Svabo. Eisini í danskum fólkavísuhøpi er hetta óvanligt. Tað danska niðurlagið er umsett ella umyrkt til føroyskt, og vit mugu ganga út frá at tátturin hevur verið kvøðin við lagnum sum tann danska vísan hevur verið kvøðin við í Føroyum.¹⁶

Skemtið í Hundatáttinum

Tættir eru ein føroysk sergrein av tí sum í norðurlenskari balladurtradition kallast skemtikvæðir (í TSB nevnt „Jocular ballads“). Tað sum ger teir serføroyskar, er tilknýtið til føroyskt umhvørvi. Tað tilknýtið hevur Hundatátturin. Men hann stendur í einum ógvuliga beinleiðis tekstasambandi við ta dansku vísuna Dansk Kongetal, sum føroyingar hava kent og kvøðið. Og júst hesin millumtekstleiki er grundarlagið undir sjálvum skemtinum í táttinum. Allur karmurin við hertuga og kelling í Suðurjútlendi verður fluttur til Kollafjarðar, og ein uppramsing av danskum kongum verður til uppramsing av hundum í teirri føroysku bygdini. Eisini frásøgustilurin er partur av hesum skemti. Hann verður varðveittur, men lagaður til tað nýggja umhvørvið og ta nýggju funktiónina. Serliga týðilig er líkheitin í tí episka karminum, sum mest er at líkna við eina umseting til føroyskt. Táttayrkjarin tykist mestsum at hava fylgt teirri dansku vísuni orð fyri orð, bara við neyðugum tillagingum. Tað ger at orðalagið er dæmt av danskum (og tað kann eisini hava birt upp undir skemtið). Heldur ikki hevur tað eydnast at flyta rímarið *donne – lonne* (í ør. 20 hjá Syv, ør. 13 hjá JM) yvir í føroyskt; sum orðini standa, eru tey uttan høpi og hava helst ikki verið skilt (eru bara við í B). Sagnorðið *donne* og síðufurmurin *dunne* í eldri danskum er sama orðið sum *duna* á føroyskum, og *lonne* ella *lone* er skylt við føroyskt *ljóma* ‘ljóða hart’ (ODS).

Karmurin um kongatalið í teirri dansku vísuni eru byrjanarørindini 1-3 og endarørindini 17-21. Tey skulu her verða endurgivin eftir P. Syv (1695):

1 Hertugen hand red fra Colding By
oc indtil Obenraa:
– Her holder Hertugens Mend. –
Hannem mødte en Kierling, vaar wsky;
som der gaar saffden fra.
De komme icke end.

2 „Oc hør du, goden gamel Kierling,
Du est en kundige kvinde;
Jeg beder, du vilt icke dølie for mig
Det lengste, at du kan mindes.

3 „Sanden vil ieg dig, kiære Søn, sige,
ieg vil icke at dig liue:
Mig mindes vel Konger i Danemarck
hen ved halffemtesinds tiue.“

– – –

17 „Mig tyckis, du est en Kierling læd,
du est så gamel en Quinde:
Ieg vil ride mig til Hedeby,
en væner der at finde.“

18 „Icke er ieg Kierling gamel oc graa,
at ieg bær staff oc pose:
Icke est du helder en Ridder god,
for du haffuer sribede Hose.

19 Icke er ieg en Mareminde,
at ieg haffuer runcken Laar:
Oc icke da est du Ridder bold,
for du haffuer kruset Haar.“

20 Hertugen tog sin Hest met spore,
hand loed at Veyen donne:
Kierlingen snørde sine Støffe at Been,
hun loed fast effter lonne.

21 Hertugen reed, oc saa fast hand rende,
Kierlingen løb langt omkring:

End kom hun til Vrnehoffued,
førend Dommeren sette Lands Ting.

Tey trý inngangsörindini eru tey somu í teirri donsku vísuni og í báðum teimum varðveittu føroysku brigdunum A og B. Av teimum 5 endaörindunum í teirri donsku vísuni ganga tey 4 aftur í A, og 3 ganga aftur í B. Tað eina danska ørindið sum vantar í A (ør. 20), hevur B, og B hevur harafrat ør. 17 og 21, men manglar ør. 18 og 19. Øll tey fimm endaörindini í teirri donsku vísuni eru sostatt at finna í tí føroyska táttinum, men bara ikki í somu uppskrift: Eitt teirra er gloymt í A-versiónini og tvey í B-versiónini.

Tá ið tað kemur til „hundatalið“, er yrkjarin væl leysari av tí danska tekstinum, sum heldur ikki er so lögíð. Men eisini har verða málsligar orðingar endurnýttar sum birta upp undir skemtið. Vit skulu taka nøkur dømir fram.

At kellingin sigur frá gomlum minnum, gongur aftur í orðingum í táttinum (her eftir Syv og Kb):

*først da mindis mig hannem kong Dan
Fist minnist ee tæe staura baist.*

*Mig mindis og hannem Luse Kong
So minnist ee han lusa Heig.*

*Saa mindis jeg... So minnist ee...
og sexten de Konger vare*

og Sextan Hundar tair vauru.

*Magnus hin gode af Norge hid kom / hand
stridde paa Lærskofs hede Falkur hin
gamle æav Kjalnese kom / han Svæam ui
tæara vvg.*

Serliga festir ein seg við hetta stuttliga ørindið (Kb 8):

*End vare de Ellefve Konger vist,
som Kronen hafde at eye,
Før Gorm hin grumme kom lackendis frem,
Hand ligger i Jelling Høje.*

*En vauru tair Edluvu Hundar vist
sum tair hødðu her o der
aarin Svæanur (B: Gribir)
hin grumme koem lakkande fram
sum liggur vi æavu sjer.*

Katalogyrking og kontrafakturur

Skaldskapur sum í stóran mun byggir á at reksa okkurt upp, so sum vit síggja tað í teirri donsku vísuni og tí føroyska táttinum, verður nevndur katalogskaldskapur. Hetta yrkingarlagið er kent frá elstu tíð, heilt frá Homeros og Halgubók, frá norrønum og upp til nútíðarskaldskap. Í fólkvísuhøpi er uppreksingin av kappunum hjá Tíðriki kongi (DgF 7) kend. Aðrir tættir eru eisini, har sum uppramsing er partur av innihaldinum og harvið skemtinum, t.d. Bátatáttur (CCF 223), Sandatáttur (CCF 204) og teir triggir eftir Poul Johannes á Øgrum: Bónatáttur, Guttatáttur og Nesbónatáttur (Vestergaard, 1975). Hundatáttur og Dansk Kongetal koma inn undir hetta slag av skaldskapi.

Hugtakið kontrafakturur er brúkt innan tónleik og sangskaldskap. „En kontrafaktur er ikke vendt mod sit udgangspunkt på nogen aggressiv måde; den er en omfunktionering af det foreliggende materiale for også at kunne bruge det i en anden brugssituation.“ (Albertsen, 1978: 121). Billu-Símunartáttur, sum Sjóvarbóndin sigur seg eiga uppi, kann fatast sum ein kontrafakturur til Púkaljóm (CCF 221), sum Sjóvarbóndin sjálvur hevði

yrkt. Á sama hátt kann Hundatáttur síggjast sum ein kontrafakturur til Dansk Kongetal. Í hvørgum føri er talan um at gera gjøldur burtur úr fyrimyndini. Hon verður brúkt sum útgangsstøði og umformað til aðra funktión, ein tátt at kvøða í dansi fyri at halda fragd at føroyskum bygdaviðurskiftum. Tekstasambandið millum útgangsstøðið og táttin er ein týðandi partur av fragdinum.

Samanumtøka

Í greinini hevur verið víst á sambandið millum ta donsku fólkvísuna Dansk Kongetal og tann føroyska Hundatáttin, og hvussu táttayrkjarin brúkar ta donsku vísuna sum støði undir sínum føroyska tátti. Víst verður á at Sjóvarbóndin Jens Chr. Djurhuus sigur seg hava yrkt ein Hundatátt, og ríkið verður fram undir at tað kann hava verið hesin táttur, hóast tað ikki kann sigast við fullari vissu.

Tær báðar uppskriftirnar vit hava til taks, eru endurgivnar stavrátt í greinini, og sum eitt slag av hjáveidu verða tær lýstar sum heimildir um hvør sítt føroyska bygdamál. Tær eru fullgód dømir um ávikavist kultursmál og fugloyarmál, tí tær innihalda tey flestu av teimum serdrøgum ið vit seta í samband við hesi bygdamál.

Hundatátturin er eisini lýstur sum skaldskaparslag, og m.a. hevur verið víst á hvat ið er við til at skapa skemtið í táttinum.

Og so er tað tað, at sum kelda til hundanøvn er hann í serstöðu millum føroyskar tekstir. Í ongunum øðrum teksti finna vit tað ið vit kundu nevnt klassisk føroysk hundanøvn heimilaði í so ríkiligt mát sum her. Tí hevur greinin eina gjøgnumgongd við lýsing av teimum.¹⁷

Óprentaðar keldur:

Handrit í savninum á Føroyamálsdeildini og á Føroya Landsbókasavni (E 83).

Bókmentir

Albertsen, L.L. 1978: *Lyrisk versynges*. Berlingske Leksikon Bibliotek. København.

DgF = *Danmarks gamle Folkeviser* I-XII. København 1853-1976. Bd. III (1858-63), útg. S. Grundtvig. Bd. X (1933-65), útg. H. Grüner-Nielsen *et al.*

CCF/FK = *Føroya kvæði* I-VI. København 1941-96. Styttingin CCF sipar vanliga til typunummar og hdr. hjá J. Bloch (1872-1905), FK til útgávuuna.

FO = *Føroysk orðabók*. Føroya Fróðskaparfelag. Tórshavn 1998.

Grüner-Nielsen, H. 1927-1928: *Danske Skæmteviser*. København.

Heggstad, L. *et al.* 1975: *Norrøn ordbok*. 3. útg. Det norske Samlaget. Oslo.

Íslensk orðsifjabók, v. Ásgeir Blöndal Magnússon, Reykjavík 1989.

Ívarsson, S. 1929: Hoyberatátturin. *Varðin* 9: 26-23.

Johannesen, M. 1974: *Tættir* III. Tórshavn.

Jonsson, B.R. 1977: *Om strofformer och rim i den nordiska balladtraditionen*. Svensk visarkiv. Stockholm.

Nynorskordboka. Det norske Samlaget. Oslo 1986.

ODS = *Ordbog over det danske Sprog* 1-27. København 1919-54.

Patursson, J. 1934: *Táttabók* I. Tórshavn.

Syv, P. 1695: *Et Hundrede Udvalde Danske Viser*. København.

Thuren, H. 1908: *Folkesangen paa Færøerne*. København.

TSB = Bengt R. Jonsson, Svale Solheim and Eva

Danielson (ed.): *The Types of the Scandinavian Medieval Ballad*. Oslo 1978.

Vedel, A.S. 1591: *It Hundrede vduaalde Danske viser*.

Vestergaard, E. 1975: *Fedgarnir Miðgerða Poul og Poul Johannes*. Egið forlag.

Viðstein, M.S. 1983: *Horvnar Havnarmyndir*. Tórshavn.

Weyhe, E. 1996: Bendingamunur í føroyskum málförum. *Íslenskt mál*. Reykjavík: 71-118.

Notur

- 1 Handritið varð fyrstu ferð nevnt alment í fyrilestri sum eg helt í Útvarpi Føroya á vári í 1980.
- 2 Maurentius við Stein (Viðstein 1983: 30 f.) veit eitt sindur at siga um Jógvan undir Kletti. Annars sæst hann í fráfaringarlistanum at vera farin til Keyptmannahavnar í 1866, møguliga fyri at fáa sær handilsútbúgving. Í 1870 er hann enn í Danmark, men í 1880 býr hann í Havn og stendur tá at vera keypmaður eins og pápin. Millum 1880 og 1890 er hann farin av landinum fyri vell, og síðan veit eingin um hann at siga.
- 3 Orðið er sera kámt.
- 4 Tríggir teir síðstu bókstavirnir lesast næstan ikki.
- 5 Bókstavirnir av síggjast ikki. Bloch skrivur *svav* úti á breddanum, men inni í tekstinum *svevur*, sum hann tí kann hava frá JJ.
- 6 “og“ er kámt.
- 7 Bloch skrivur *var*. Nú er breddin so slitin at tað sæst ikki.
- 8 Vit vænta orðið <vænari>, sum Bloch eisini skrivur, men *væa*, sum skuldi staðið í endanum á regluni frammanundan, sæst ikki, og ivasamt er um pláss hevði verið fyri tí.

- 9 Sæst ikki, men er sett inn eftir Bloch.
- 10 Síðsti stavur er kámur.
- 11 Fyrri partur av orðinum er ólesandi í dag, men Bloch hevur lisið „Sjauar“.
- 12 *Blakkir* er útstrikað og *Snápir* sett í staðin. Tað samsvarar við *Snappur* í Kb, men kundi eisini verið *Snápur*.
- 13 *tævæ*r er skrivað í einum orði.
- 14 Óvist um her stendur *Pænnir* ella *Pannir*. Tað fyrra samsvarar við Kb.
- 15 Orðið verður endurtikið fyrst í næstu reglu.
- 16 Ein stuttlig detalja, sum kortini ikki kemur okkara viðgerð við, er at tað danska niðurlagið onkursvegna tykist vera skylt við tað føroyska „Orlov biðum vær“ (DgF X: 243).
- 17 Javnlíkametari eigur tøkki uppiborna fyri góðar viðmerkingar og hugskot.